

La seducció de les màscares

Hi ha qui encara vol creure, a hores d'ara, que el teatre valencià s'esvairà en la mediocritat d'una crisi que no deixa de ser l'obsessió d'un derrotisme sense gaire sentit. El teatre, valencià o no, es troba immers en la profunda crisi, aquella que transcendeix els índexs d'assistència i sumeix la realitat artística actual en un replegament espiral i estèril, al capdavant. Però aquesta gran crisi resulta ja indissociable de les actituds artístiques actuals.

No obstant, qui parla de crisi del teatre valencià, puntualitza més aviat sobre una situació de mancança. De mancances, és clar, n'hi ha moltes. I més en el món de l'escenari. Però els èxits comencen ja a no poder comptar-se amb els dits de la mà i una certa eufòria es deixa sentir a través d'una efervescència, de la maduresa que va assolint el teatre valencià. La prova, la tindrem el dia 7 de maig a Calais. Xarxa Teatre, desconegut a València, apreciat a Vila-real i bojament aclamat a Estocolm serà la vedette dels actes que se celebraran entre dilluns 2 i dissabte 7 de maig a la ciutat francesa per commemorar la inauguració de l'Eurotúnel, que uneix les Illes Britàniques al continent.

I Xarxa presentarà davant de 150.000 espectadors la màgia de *Veles e vents*, de la bondat mediterrània que va lloar el poeta de la Safor, del so encisador de les dolçaines de Trullars i de l'espectacle visual de la pirotècnia de Brunchú.

Veles e vents o l'espectacle local per excel·lència; estrictament local i amb ingredients propis de la terra. Pel fet mateix de jugar amb un localisme intransigent i sense límits, *Veles e vents* s'ennobleix amb dimensions universals i llança falles, dolçaines i pólvora al patrimoni de la humanitat. D'una humanitat que, si bé no acaba de capir el missatge concret i real de l'espectacle, sí que viu, des de la pròpia epidermis, la visceralitat d'una festa característicament mediterrània, però, en aquest cas, transferida als litorals d'un oceà auster en cromatisme i distant en hàbits.

I en aquest punt Xarxa Teatre travessa les barreres del protagonisme espectacular per amarar-se del mestisatge que nodreix el nexa entre dues cultures; entre mediterraneïtat i atlantisme; o, al capdavant, entre migdia i septentrí.

El teatre valencià viu un moment dolç de creativitat i assistència a les sales, amb una empenta especial per part de les companyies privades. Bona prova d'això és que el Govern francès ha buscat a Vila-real la màgia de Xarxa Teatre, que haurà d'impregnar de color i vida la inauguració de l'Eurotúnel.

Bollirà el mar com la cassola en forn... Sempre s'ha dit que després de la tempesta torna la calma. Una tranquil·litat eufòrica, tímida eufòrica, però sens dubte animada d'un optimisme creixent envaeix, avui, els diversos sectors de l'àmbit teatral valencià.

L'any 92 va carregar Barcelona d'olimpisme i descarregar alhora sobre la capital del Túria les vel·leïtats d'una crisi en el si mateix dels institut d'arts escèniques, cinematografia i música. Es qüestionava, entre tants altres punts, el model establert, que no passava de ser una clara mostra d'esquizofrènia institucional. La política eminentment endògena del Centre Dramàtic —el qual depenia aleshores de l'IVAECM (Institut Valencià d'Arts Escèniques, Cinematografia i Música)— no coincidia amb l'actitud més abocada al territori que emanava del Servei de Teatre, Música i Cinematografia. Aquest manteniment, sota una mateixa administració, de dues polítiques teatrals molt sovint no complementàries se saldava el darrer trimestre del 1993 amb la creació de Teatres de la Generalitat, institut que aglutina actualment qualsevol competència en matèria teatral —ajudes, sales, festivals, produccions, etc.—. “Teatres de la Generalitat ha representat un canvi d'imatge i, a més, pretén ser l'organisme amb un sistema de gestió àgil i ràpid que requereix el teatre”, afirma Francesc Tamarit, actual coordinador de la política teatral de la Conselleria de Cultura valenciana.

Paral·lelament, a final de l'estiu del 93, el mes de setembre marcava el punt d'inflexió, la pedra angular que redefiniria la dinàmica del teatre valencià. Sagunt acollia les Jornades de Teatre, on s'aplegaven professionals del ram i tot aquell que estiguera implicat en l'art de la màscara.

Conclusions? Entre d'altres, crear un consell assessor del teatre format per representants de totes les professions que graviten entorn d'aquesta art —gestors, programadors, crítics, artistes, etc.— a fi de participar en les decisions de l'administració autonòmica. Garantir un major compromís per part dels mitjans de comunicació i de l'administració en tasques de difusió i publicitat de les representacions. O també, clarificar i redefinir els límits entre teatre professional i *amateur*.

Però, tot i que les contorsions institucionals determinen profundament la dinàmica d'aquesta activitat artística, el teatre, per la seua banda, va fent camí cap a la professionalització. "Estem agafant el tren", afirma Toni Benavent, membre de Moma Teatre. "Almenys ja se sap que a València s'està produint una eferlescència en aquest àmbit. Això és important —continua—, perquè, des de fa tres o quatre anys, la gent pren seriosament consciència d'aquesta activitat com una tasca professional. I aquesta professionalització dins l'àmbit estrictament teatral repercuteix en tots els oficis parateatral que graviten al seu voltant i s'hi nodreixen, com ara tècnics de llums, so, vestuari, etc."

La tan esperada consolidació d'aquest art que tot just ara comença a despuntar recupera noms que, si bé no han estat perduts entre bastidors sí que han dut a terme una trajectòria insistent i contínua des d'un silenci que es revela com marginal. Grups com ara Pavana, L'Horta Teatre, Pluja Teatre o La Caràtula, que enguany celebra el seu primer quart de segle comencen a voler dir alguna cosa fora de l'esoterisme particular d'un nombre reduït d'iniciats. "En aquesta professió cal ser constant. Només la continuïtat pot oferir-te a llarg termini satisfaccions", declara Benavent. "Molta gent jove es perd pel camí.", assegura.

'Nit Màgica', Xarxa Teatre. El teatre de carrer a Vila-real té una cita de la mà de Xarxa i Visitants al festival de teatre de carrer que s'hi celebra anualment. La conjunció de pólvora, percussió, vent, color i moviment recrea un univers fantàstic en què el públic que hi participa es veu transportat lluny de la seua realitat.

Tot per l'assistència. Dissortadament, l'èxit teatral es mesura segons els índexs d'assistència. Es considera que una obra ha tingut èxit quan s'ha omplert la sala. Per tant, la companyia ha aconseguit vendre bé el seu producte. I aleshores, l'espectador esdevé consumidor, però, al cap i a la fi, consumidor d'art. És evident, i bé que ho demostren les xifres, que la sensibilització social per les arts augmenta dia rere dia, incentivada, òbviament, per campanyes de difusió i altres recursos de mercat. El cas és que dels 112.963 espectadors que assistiren, el 1988, a alguna representació inclosa dins del Circuit Teatral valencià es van passar als 312.181 de l'any 93. Les xifres parlen per elles mateixes: en 6 temporades l'assistència gairebé s'ha triplicat. No obstant això, l'increment s'ha deixat notar de manera sensible a pobles i poblacions mitjanes més que als grans nuclis urbans del País Valencià. "L'assistència als pobles és més elevada perquè on abans no hi havia sales, ara n'hi ha", afirma Francesc Tamarit.

Per contra, si en el medi urbà, notablement a la mateixa ciutat de València, no s'ha produït un augment tan marcat de públic com als pobles, sí que s'ha anat especialitzant i definint. Es perfila ja la silueta de l'incondicional d'algunes sales amb programacions ben concretes. "En la meua època, nosaltres fèiem te-

Morera: "L'intercanvi resulta sempre multiplicador"

—El teatre valencià viu actualment un moment molt singular.

Probablement, al llarg de la meua experiència teatral no hi ha hagut mai una relació tan bonica entre els creadors i el públic com la que hi ha avui. En la història d'aquest gènere que he tingut la possibilitat de viure, el conjunt d'espectadors sempre ha estat molt homogeni. I ara el públic que assisteix a una representació de *La sala dels professors* és completament diferent del que ha anat a veure *Imprebis*. És a dir, per primera vegada es treballa per a diversos sectors de públic. Avui el nostre teatre no es deixa sentir ja com un fenomen residual sinó que és patrimoni de tot aquell que es preocupa per la cultura i hi participa.

Un dels reptes és arribar al gran públic, al públic de televisió, aquell que es preocupa per situacions, pels mecanismes de situació —que no són sinó una tècnica absolutament teatral—. A aquest públic normalitzat. Perquè València pot representar —i comença a representar-ho— un nou centre de producció; un centre de producció que pugui aportar solucions i novetats al panorama teatral a l'estat espanyol, polaritzat fins ara per dos centres tradicionals de producció: Barcelona i Madrid. València, dic, pot oferir també noves fórmules, especialment, destinades a obrir el mercat, a l'exportació. I d'exportació, els valencians en sabem bastant.

—Noves fórmules? Podria donar-me'n cap exemple?

—Entrar en relació amb centres de pro-

Josep M. Morera: "Primer cal crear el públic, i això es fa amb infraestructures."

ducció establerts que tinguen prestigi. Ja hem signat el conveni amb la Compañía del Teatro Clásico. Per què? Perquè a València hem d'abordar el teatre clàssic valencià, el nostre, que encara no coneixem. Però, compte, el teatre clàssic de categoria internacional. I aquesta mateixa operació cal fer-la conjuntament amb altres centres de producció i realitzar-la amb més delicadesa. D'altra banda, nosaltres hem de difondre l'existència dels nostres clàssics a través tasques com la que duu a terme la Universitat —recollint treballs crítics al voltant d'Escalante i la tradició del sainet.

És evident que l'assignatura pendent més urgent és la dels clàssics, sense oblidar no obstant, el punt d'inflexió amb el teatre contemporanis. No pot quedar aquest punt d'inflexió com una tasca discontinua i aïllada.

Però primer cal crear el públic; un públic que s'identifique amb els seus creadors. I això no es farà realitat si no existeix una política d'infraestructures, si no es defineixen uns espais i no s'acompanyen de noves tècniques d'interpretació o, fins i tot, d'una reflexió. Per exemple, la firma del conveni amb la Compañía de Teatro Clásico és fonamental perquè representa el contacte que prenen els actors valencians amb una concepció determinada d'interpretar.

—D'una banda, es va consolidant una activitat teatral amb resultats satisfactoris, i de l'altra hi ha una manca notable d'autors teatrals valencians.

—Crec que sí que hi ha gent que escriu. El problema és trobar la solució perquè puguen estrenar sense que això tinga això un efecte *bumerang*.

—Què vol dir?

—Els nostres autors han de considerar el teatre com un gènere més. I això s'ha d'anar desenvolupant, de manera que un èxit o un fracàs no condicione l'encasellament d'una persona. Cal apostar per una normalitat de presència establint, doncs, diversos nivells: l'escriptor consagrat ha de tenir present l'existència d'un gènere que és el teatre; i al mateix temps, els nous autors han de trobar un camí de formació. Com tu dius, hi ha,

atre per a un determinat tipus de públic, que, per altra banda, era l'únic. Per a un públic inquiet i compromès amb unes actituds certament progressistes", confessa Josep Maria Morera, director general de Promoció Cultural. Paral·lelament, Benavent reitera que "cal remarcar l'exemple del Teatre Talia, que presenta únicament obres d'autors valencians i que té una mitjana d'assistència més alta que el mateix Rialto i la sala Moratín. Això és un bon senyal i un símptoma clar de consolidació. El públic que hi assisteix està ben definit. És aquell estil de teatre que li agrada, el teatre valencià. I, per tant, s'aplega al Talia com qui és habitual d'un bar o un pub perquè li agrada la música o l'ambient que s'hi respira i sap que vaja quan vaja no el defraudarà."

Massa públic; pocs autors. No és que els resultats que està aconseguint en els darrers temps el teatre valencià siguen miratges o fruit de l'atzar. No. Com bé s'ha explicat anteriorment, la seua trajectòria, silenciosa fins els últims anys i forçosament discreta a causa dels rigors de la disciplina, ha refermat, en els darrers mesos, la presència d'aquest teatre valencià en una atmosfera d'harmonia. Perquè la desconsideració del teatre es fa palesa a les seccions de cultura de la premsa diària: en l'últim any, si se'n publicava alguna notícia, solia tenir relació —o fer-hi al·lusió— principalment al conflicte intern, a la crisi de l'IVAECM. "Com bé afirma Francesc Tamarit, "des de fa sis mesos es parla de teatre i no de conflictes interns". I aquesta actitud positiva i relaxada, es pot respirar en ambients pròxims a la cultura.

evidentment, mancances i un problema real que cal, per tant, solucionar. És, de fet, com la botella: o és mig plena o mig buida, segons vulgues mirar-la.

—*En aquest sentit, quin paper fa l'ens recentment creat Teatres de la Generalitat valenciana?*

—Crec que és ben clar. En aquest moment, consolidar el Circuit Teatral i donar-li una presència real resulta fonamental. Alhora, afavorir aquestes empreses que estan fent els primers passos o posar-se en contacte amb universitats per omplir els buits de formació; al mateix temps, no hem de fer treball endogàmic. És enriquidor per al teatre valencià que vinga Ur a posar en escena *Sueño de una noche de verano* perquè multiplica i ofereix noves solucions teatrals. I sobretot que es desenvolupen els espais teatrals.

Un altre punt essencial és la rehabilitació o la construcció de nous espais teatrals. D'ací un any, tot el mercat d'infraestructures haurà canviat. Si considerem que iniciatives privades com L'Atelier de Moma Teatre o l'espai de representació de Pluja Teatre a Gandia estan a punt d'obrir les portes; que en una població com Riba-roja hi ha un teatre de 1.000 localitats; que l'Eliana, Santa Pola o Vinaròs disposen de centres, tot això ofereix unes possibilitats absolutament insòlites a la resta de l'estat espanyol i per aquesta raó cal saber aprofitar-les.

És evident que les coses no cauen del cel de la nit al dia, que cal anar a buscar-les. En aquesta temporada ja s'han produït èxits impensables. Ja vulguera jo que *Pánico contenido*, a banda de ser d'un director valencià i representada per uns actors valencians, fóra d'un autor va-

lencià. Ja m'agradaria fer la jugada sencera. I aquesta jugada es dona gairebé en *Metro*, que és una obra de Paco Sanguino, un jove escriptor alacantí, s'ha representat en valencià per uns actors i un director valencians. Bé, ja ens acostem més al nostre objectiu.

—*A la vegada no es produeix una dissonància entre els èxits que aconsegueixen a l'estranger companyies com ara Xarxa Teatre i el coneixement que el públic valencià té d'elles?*

—Estàs ficant el dit en la nafra. Aquí sempre s'aprofita l'efecte bumerang; l'èxit de fora ha propiciat el coneixement des de dins. Trobe que cal solucionar-ho però no des de la lamentació. Per exemple, estudiem, conjuntament amb la gent de Xarxa i l'alcalde de Vila-real, que Xarxa establezca un centre de producció i exhibició en aquesta població. Potser d'ací uns anys Xarxa podrà anar a Calais, però els veïns de Calais també podran venir a Vila-real a veure'ls. Aquest és el gran pas. El gran pas és de reconèixer les coses en el seu lloc perquè no es poden buscar en l'aire. Al cap i a la fi tothom coneix Xarxa per les seues actuacions, però no hi ha res més evanescent que una actuació.

—*Quin serà aleshores el pas definitiu del Circuit Teatral Valencià?*

—El pas definitiu, pense que es compromet's en la producció. Quina producció volen i de quina manera la volen? I el compromís definitiu de l'administració és, fonamentalment, resoldre els problemes d'infraestructures i de formació —i d'informació—. Repetesc que el repte immediat de la Conselleria en matèria teatral són els clàssics. Perquè no hi ha cultura si no

existeix una referència a la memòria.

—*L'espectador valencià, quan podrà gaudir dels seus clàssics?*

—La tardor pròxima començarem amb *Malcasados*, de Guillem de Castro, autor valencià i obra dirigida per un valencià, produïda per una empresa d'àmbit estatal en coproducció al 50% amb la Generalitat. Però no un 50% del pressupost, sinó del mecanisme de producció. I amb el compromís que no siga una producció aïllada sinó amb la voluntat d'establir un punt de referència i un punt d'intercanvi.

—*Les cinc sales de la Generalitat, exceptuant la sala Arniches, d'Alacant, són a València. En aquest sentit, les altres poblacions poden sentir l'exili propi de la perifèria d'un centre de producció?*

—Aquest és un gran problema. A prop de Castelló es troba el teatre de Benicàssim, que és una meravella. Si aquest teatre no es converteix en un centre de producció o, si més no, de residència —perquè, no siguem ambiciosos, no podem crear centres de producció en qualsevol lloc—, però cal aprofitar les poblacions amb companyies amb tradició. Si, per exemple, Pluja Teatre a Gandia té una llarga tradició, ha d'arrelar-se més al seu poble; si a Alcoi la Cassola i els fills d'aquest grup tenen una realitat, han d'arrelar-hi més.

—*Telescòpicament, com definiries la situació actual del teatre valencià?*

—Hi ha una paraula que si s'utilitza i s'interpreta bé pot donar molt de joc. "Interessant". Quan una dona està embarrassada diuen que està interessant. I el teatre al País Valencià, jo diria que està interessant... però no sé de quants mesos.

E. T.

Per la seua banda, el recentment nomenat coordinador de la política teatral de la Generalitat, Tamarit, ha creat una estratègia clara de potenciació de l'univers de l'escena: "Pretenc multiplicar les claus de comunicació, les vies de diàleg i aconseguir optimitzar recursos. A la vegada s'ha d'agilitar la relació entre el Circuit Teatral i Teatres de la Generalitat. El diàleg haurà de ser constant i fluid. I si ho aconseguim, les programacions que tenim en les nostres sales pròpies podrien incloure's en la programació específica dels espais teatrals del Circuit."

Però el teatre, per la seua natura mimètica, pot justament camuflar sota la màscara de l'èxit, mancances de base que podrien posar en perill la seua, fins ara, bona trajectòria. No s'ha d'entendre el fenomen de consolidació a què

Teatre infantil. La sala Escalante dedica des de l'any 85 els seus espais als xiquets.

va arribant com un moviment unitari i homogeni. Lluny d'això. Si bé la qualitat dramàtica de les representacions i els oficis parateatral s'estan definint amb bons qualificatius, la creació, que no és sinó el punt de partida, la font de qualsevol espectacle, pateix un abandó progressiu. La llista de dramaturgs valencians es podria recitar de memòria sense massa esforços de concentració. Els consagrats —com ara Eduard Zamanillo o els germans Sirera—, que tampoc no en són molts, segueixen el camí que s'han creat al llarg de dècades. Si la consagració els assegura la pervivència, en el cas dels joves autors o dels novells, l'única arma és la continuïtat, la perseverància. Carles Alberola, Paco Sanguino, Xema Cardenya o Juan José Millàs, entre altres, es defensen com poden de les crueltats de la professió i brinden amb cava quan estrenen. “Si un autor valencià —confessa Carles Alberola— vol estrenar ha d'estar vinculat a alguna companyia, si no, ho té molt difícil. Hi ha gent que escriu molt bé però no pot estrenar i, a la fi, acaben abandonant perquè no veuen, en el camí una porta d'eixida.”

El procés que està patint el teatre valencià resulta d'una perillosa ambigüitat, de l'evolució discordant i arrítmica dels diferents blocs que componen el procés de producció d'una obra. Mentre que el primer nivell —el de la creació literària— experimenta en l'actualitat una austeritat sense precedents, les unitats de producció i exhibició recullen els fruits de l'especialització i l'experiència. Mentre que els fonaments es mantenen en un coma de moment estable, la producció i l'exhibició, amb totes les recerques tècniques adquirides, es distancien progressivament d'aquest primer nivell literari. I el teatre valencià no té cap més alternativa que recórrer a traduccions. Per contra, Alberola constata que “als pobles, les obres d'autors valencians calen més en el públic que a la ciutat. Les obres, probablement, són més a prop de la gent.”

'Basted', Moma Teatre. Basted, el nom d'un gat que dona títol a l'obra, traspua la contemporaneïtat més immediata alternant ritme trepidant, gairebé cinematogràfic, amb una simultaneïtat d'accions i situacions que difícilment se sobreposen.

tat espanyol”.

La política d'infraestructures que la Generalitat valenciana duu a terme de manera meticulosa s'amplia permanentment amb la construcció o rehabilitació d'antics espais com ara el Teatre Castelar d'Elda, el Teatre Serrano de Gandia o el teatre Chapí de Villena.

Iniciatives privades no en manquen. Moma Teatre acaba d'enllestir el seu Atelier i Pluja Teatre obrirà ben aviat el seu temple particular a Gandia.

Des de fa nou anys, la Diputació de València destina la sala Escalante a representacions de teatre infantil, fet que la defineix no sols com una sala d'exhibició sinó com un petit centre de producció d'espectacles per a un públic de curta edat però que, probablement, s'encarregarà d'omplir demà la part de la botella que no s'ompliga avui.

Eliseu T. Climent

EL MILLOR REGAL
Venda en grans magatzems, bazars, etc.

INTERPRETER CATALA, CASTELLA, ANGLÉS, FRANCÉS, ALEMANY
PARLAR CINC IDIOMES, SENSE NECESSITAT
D'APRENENTATGE I NOMÉS POLSANT UN BOTÓ.
JA ESTÀ A L'ABAST DE QUALSEVOL. GRÀCIES A
L'INTERPRETER TP-4000/20M92.

**TRADUCTORA DE BUTXACA QUE
PARLA. PRIMERA AL MERCAT QUE
INCORPORA L'IDIOMA CATALÀ.**

DESCONEIXER L'IDIOMA JA NO ÉS UN
IMPEDIMENT PER A COMUNICAR-SE DURANT
LES VACANCES, EN VIATGES TURÍSTICS O
DE NEGOCIS, ETC.

amb la col·laboració de
Departament de Cultura
Conselleria d'Educació, Cultura i Joventut

L'INTERPRETER

Inversió: 6. ESB: YPC. S. L. Tel: Fax: 45044 47
Josep Torra Iellias. 103 105 08029 BARCELONA